

Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 1. Środowisko przyrodnicze Polski na tle środowiska przyrodniczego Europy					
1. Położenie geograficzne Polski (1.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia kraje sąsiadujące z Polską i wskazuje je na mapie; – podaje nazwy stolic sąsiadów Polski; – podaje powierzchnię Polski; – wskazuje na mapie przebieg granic Polski, w tym lądowych i morskich; – wyjaśnia pojęcia <i>terytorium państwa</i>, <i>granica państwa</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie mapy ogólnogeograficznej podaje cechy położenia Polski w Europie; – określa, w jaki sposób zostały wytyczone granice Polski; – wymienia skrajne punkty terytorium Polski i Europy; – odczytuje długość i szerokość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia cechy położenia Polski w Europie; – rozróżnia konsekwencje położenia geograficznego, ekonomicznego i politycznego Polski w Europie; – podaje, jak określić położenie geograficzne Polski; – wyjaśnia pojęcia <i>rozciągłość południkowa</i> i <i>rozciągłość równoleżnikowa</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia konsekwencje przyrodnicze, ekonomiczne i polityczne położenia Polski w Europie; – oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyrodnicze konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski.
2. Ukształtowanie powierzchni Polski (1.2)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>erozja</i>, <i>akumulacja</i>, <i>łądogłód</i>, <i>ruchy górotwórcze (fałdowania)</i>; – podaje nazwy najwyżej i najniżej położonych punktów w Polsce; – wymienia pasy ukształtowania powierzchni; – podaje podstawowe cechy ukształtowania powierzchni Polski; – wymienia i wskazuje na mapie największe łańcuchy górskie Polski; – wymienia i wskazuje na mapie obszar objęty ostatnim zlodowaceniem. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>rzeźba terenu</i>, <i>proces geologiczny</i>, <i>zlodowacenie</i>; – wymienia procesy geologiczne kształtujące rzeźbę terenu Polski; – wskazuje na mapie pasy ukształtowania terenu, podaje przykłady krain geograficznych; – wymienia formy krajobrazu polodowcowego; – podaje, jakie są typy gór wyróżnione ze względu na sposób powstania. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje w sposób ogólny rzeźbę terenu Polski; – opisuje proces powstawania gór fałdowych i zrębowych, podaje przykłady gór w Polsce i w Europie; – podaje przykłady gór powstałych w poszczególnych orogenezach; – opisuje, na czym polega odmłodzenie rzeźby gór; – wyjaśnia, jak powstawały wybrane formy polodowcowe: moreny, sandry, jeziora, pradoliny, głązy narzutowe; – wyjaśnia, na czym polega pasowość rzeźby. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wpływ zlodowaceń na ukształtowanie powierzchni Polski (na krajobraz górski i krajobraz pojezierny); – przedstawia wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski; – charakteryzuje rzeźbę terenu w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni; – podaje różnice między rzeźbą staroglacjalną a rzeźbą młodoglacjalną. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest tabela stratygraficzna; – przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy oraz wymienia najważniejsze wydarzenia geologiczne, mające wpływ na ukształtowanie krajobrazu Polski; – charakteryzuje formy rzeźby polodowcowej.

* w nawiasie podano numer tematu w podręczniku

3., 4. Klimat Polski (1.3)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>pogoda, klimat, masa powietrza, okres wegetacyjny</i>; – wymienia czynniki wpływające na klimat; – podaje, jaki typ klimatu występuje w Polsce; – wymienia podstawowe cechy klimatu Polski; – odczytuje informacje z klimatogramu. 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje czynniki kształtujące klimat Polski; – charakteryzuje cechy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego; – określa, czym jest amplituda temperatury powietrza, potrafi ją obliczyć; – odczytuje informacje z map klimatycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ czynników klimatotwórczych na klimat Polski; – wyjaśnia pojęcie <i>przejęciowości klimatu</i>; – wymienia cechy świadczące o przejściowości naszego klimatu; – opisuje cechy klimatu na podstawie wykresu klimatycznego; – wymienia masy powietrza kształtujące klimat Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wpływ mas powietrza na zróżnicowanie pogody w Polsce; – przedstawia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania klimatycznego Polski; – opisuje klimat wybranych regionów Polski; – wyjaśnia zależność między klimatem a roślinnością na przykładzie klimatu górskiego.
5. Rzeki Polski na tle rzek Europy (1.4)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>system rzeczny, źródło, ujście, dorzecze, dział wodny, stan wody w rzece, wezbranie, niżówka, powódź</i>; – wymienia charakterystyczne odcinki rzeki (biegi rzeki); – podaje nazwy największych rzek Polski i Europy; – wymienia sposoby zasilania rzek. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia <i>zlewisko, obszar bezodpływowy</i>; – potrafi wskazać dział wodny na mapie; – charakteryzuje rzekę w poszczególnych biegach; – rozpoznaje rodzaje ujść rzecznych; – wskazuje na mapie największe rzeki Polski i Europy; – wymienia cechy sieci rzecznej Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>asymetria dorzeczy</i>; – wymienia czynniki środowiska wpływające na systemy rzeczne; – wyjaśnia zależność między sposobem zasilania rzeki a stanami wody w ciągu roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje walory przyrodnicze największych rzek Polski; – podaje przykłady rzek należących do poszczególnych zlewisk; – wyjaśnia wpływ czynników środowiska na systemy rzeczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje rzeki Polski i Europy na mapie konturowej; – charakteryzuje wybrane rzeki Europy.
6. Główne typy gleb w Polsce (1.5)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>gleba</i>; – podaje składniki gleby; – wymienia gleby występujące w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces powstawania gleby; – wyjaśnia pojęcia: <i>profil glebowy, gleba antropogeniczna, żyzność gleby, degradacja (erozja) gleby</i>; – podaje, które gleby są żyzne, a które mało żyzne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnice między glebami strefowymi a astrefowymi, podaje przykłady gleb występujących w Polsce należących do obu grup; – wymienia czynniki sprzyjające degradacji gleby; – wymienia czynniki decydujące o zróżnicowaniu gleb w Polsce; – wskazuje na mapie miejsca występowania poszczególnych rodzajów gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje czynniki wpływające na zróżnicowanie gleb w Polsce; – opisuje cechy gleb na podstawie profili glebowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależność między rodzajem gleby a jej rolniczym wykorzystaniem.
7. Różnorodność lasów w Polsce (1.6)	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podział lasów ze względu na stan gatunkowy: bory, grądy, olsy, łęgi; – wymienia warstwy lasu; – określa znaczenie lasów dla przyrody i człowieka; – podaje wartość wskaźnika lesistości dla Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki przyrodnicze i społeczno-kulturowe wpływające na zróżnicowanie lasów w Polsce; – wyjaśnia pojęcie <i>wskaźnik lesistości</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje lasy Polski, podaje miejsce występowania poszczególnych typów lasów; – wymienia i wskazuje na mapie obszary o najwyższym i najniższym wskaźniku lesistości. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależność między rodzajem lasu a elementami środowiska przyrodniczego (glebą, wodą, klimatem); – porównuje skład gatunkowy lasów w Polsce na przestrzeni lat. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa przyczyny zagrożeń lasów i proponuje sposoby zapobiegania tym zagrożeniom; – wskazuje państwa w Europie o większej lub mniejszej lesistości niż Polska; – podaje przykłady działań obywatelskich służących poprawie stanu środowiska przyrodniczego Polski.

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
8. Formy ochrony przyrody w Polsce (1.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>środowisko przyrodnicze</i>; – wymienia motywy ochrony przyrody; – wymienia najważniejsze formy ochrony przyrody w Polsce (park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, obszary Natura 2000, pomnik przyrody, ochrona gatunkowa). 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, pomnik przyrody, obszar Natura 2000, ochrona gatunkowa</i>; – wskazuje na mapie Polski parki narodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia walory przyrodnicze parków narodowych w Polsce; – podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia inne formy ochrony przyrody (stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu); – omawia walory przyrodnicze wybranych terenów chronionych w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega koncepcja zrównoważonego rozwoju; – podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego.
9. Surowce mineralne Polski (1.8)	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podział surowców mineralnych ze względu na ich sposób wykorzystania. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia podział surowców mineralnych ze względu na ich wykorzystanie, podaje przykłady surowców należących do różnych grup. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rozmieszczenie surowców mineralnych Polski na podstawie mapy tematycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze.
10. Morze Bałtyckie (1.9)	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie mapy określa położenie Morza Bałtyckiego; – wymienia główne cechy fizyczne Morza Bałtyckiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>mierzeja, klif, degradacja wód, zatoka, cieśnina</i>; – podaje przyczyny małego zasolenia Morza Bałtyckiego; – wymienia gatunki roślin i zwierząt występujące w naszym morzu; – wskazuje na mapie państwa nadbałtyckie. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje całościowo środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego; – na podstawie mapy opisuje linię brzegową Morza Bałtyckiego (podaje nazwy wysp, półwyspów, cieśnin); – wskazuje przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jak formowało się Morze Bałtyckie; – proponuje działania wpływające na ochronę wód Morza Bałtyckiego.
11. Podsumowanie działu 1	Utrwalenie wiadomości i umiejętności z lekcji 1–10.				
Dział 2. Społeczeństwo Polski na tle społeczeństwa Europy					
12. Podział administracyjny Polski (2.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>podział administracyjny</i>; – wskazuje na mapie administracyjnej Polski województwa i ich stolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia jednostki podziału administracyjnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia trójstopniowy podział administracyjny; – określa przynależność administracyjną swojej miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział Polski na krainy historyczno-etnograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zmiany, które zostały wprowadzone w podziale administracyjnym Polski w 1999 r.

<p>13. Ludność Polski – rozmieszczenie i gęstość zaludnienia (2.2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>gęstość zaludnienia</i>; – podaje wartość wskaźnika gęstości zaludnienia Polski; – wymienia województwa o najmniejszej i największej gęstości zaludnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny nierównomiernego zaludnienia Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce; – analizuje skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje zaludnienie wybranych regionów Polski lub krajów Europy.
<p>14. Zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. (2.3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje liczbę ludności Europy i Polski; – odczytuje z wykresu informacje dotyczące zmiany liczby ludności Polski i Europy; – wyjaśnia pojęcia: <i>przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty i saldo migracji; – wymienia przyczyny strat ludności; – podaje czynniki wzrostu liczby ludności po II wojnie światowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza współczynniki przyrostu naturalnego, salda migracji i przyrostu rzeczywistego; – opisuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r.; – na podstawie wykresu przedstawia tendencje zmian liczby ludności Europy na tle innych kontynentów. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przyczyny zmian liczby ludności Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje skutki utrzymywania się niskich lub ujemnych wartości współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce i w wybranych krajach Europy; – przedstawia propozycje działań mających na celu zatrzymanie spadku liczby ludności w Polsce.
<p>15. Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie (2.4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, Polonia</i>; – wyjaśnia różnicę między emigracją a imigracją; – wymienia przyczyny migracji w Europie; – wymienia skutki migracji. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje kierunki emigracji Polaków, wymienia główne skupiska Polonii; – określa kierunki napływu imigrantów do Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje fale migracji po II wojnie światowej; – wymienia przyczyny emigracji Polaków. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje wykresy przedstawiające ruchy migracyjne; – wyjaśnia pojęcie <i>kryzys migracyjny</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji; – ocenia skutki migracji zagranicznych w Polsce i w Europie; – przewiduje, jakie skutki w najbliższym czasie może spowodować emigracja z Polski.
<p>16. Przyrost naturalny i rzeczywisty w Polsce i w wybranych krajach Europy (2.5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>przyrost naturalny, saldo migracji, przyrost rzeczywisty</i>; – odczytuje z tabeli i wykresów informacje dotyczące przyrostu naturalnego, salda migracji i przyrostu rzeczywistego. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza saldo migracji, przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty ludności; – wymienia państwa o różnym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza współczynnik przyrostu naturalnego, salda migracji i przyrostu rzeczywistego; – analizuje wykresy przedstawiające wskaźniki demograficzne; – opisuje sytuację demograficzną w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany liczby ludności i zmiany wskaźników demograficznych w Europie i w Polsce; – opisuje sytuację demograficzną w wybranych krajach Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje zmiany w przyroście naturalnym i przyroście rzeczywistym ludności w Polsce i w wybranych krajach Europy; – określa tendencje zmian liczby ludności w Polsce i w Europie w latach 2030–2050.
<p>17. Struktura wieku i płci ludności Polski (2.6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>demografia, wiek przedprodukcyjny, wiek produkcyjny i wiek poprodukcyjny, starzenie się społeczeństwa, struktura płci i wieku, piramida płci i wieku</i>; – podaje, czym zajmuje się GUS. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jak skonstruowana jest piramida płci i wieku, odczytuje z niej informacje; – określa na podstawie kształtu piramidy wiek społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia strukturę płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku; – wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę demograficzną ludności wybranych krajów na podstawie piramidy płci i wieku; – wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i płci. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ starzenia się społeczeństwa na sytuację ekonomiczną państwa; – przedstawia propozycje rozwiązań dotyczących poprawy sytuacji demograficznej wybranych państw.

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
18. Struktura narodowościowa i religijna ludności Polski i wybranych państw europejskich (2.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>narodowość, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna</i>; – wymienia mniejszości narodowe i mniejszości etniczne w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje mniejszości narodowe i mniejszości etniczne w Polsce; – wskazuje na mapie Polski regiony zamieszkałe przez mniejszości narodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce; – przedstawia strukturę wyznaniową Polaków na tle innych państw Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski z wybranymi państwami Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie dostępnych źródeł informacji omawia problemy mniejszości narodowych w Europie i w Polsce.
19. Rozwój gospodarczy i jego wpływ na zatrudnienie (2.8)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>sektory gospodarki, produkt krajowy brutto (PKB), struktura zatrudnienia</i>; – przedstawia podział gospodarki na sektory. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym zajmują się poszczególne sektory gospodarki; – wymienia wskaźniki określające poziom gospodarczy kraju; – wyjaśnia pojęcie <i>reindustrializacja</i>; – wyjaśnia, czym jest sektor kreatywny. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności między Polską a wybranymi państwami europejskimi; – przedstawia rolę usług w kształtowaniu PKB. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany zachodzące w gospodarce i w strukturze zatrudnienia na przestrzeni lat w Polsce i w Europie; – porównuje strukturę zatrudnienia i PKB w wybranych krajach Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju; – przedstawia przykładowe kryteria zaliczania państw do grupy krajów wysokorozwiniętych (np. kryteria Banku Światowego).
20. Struktura zatrudnienia i poziom bezrobocia w Polsce i w wybranych krajach Europy (2.9)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia <i>struktura zatrudnienia, stopa bezrobocia</i>; – podaje przyczyny bezrobocia; – podaje skutki bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział ludności ze względu na aktywność na rynku pracy; – wymienia województwa o najniższej i najwyższej stopie bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przestrzenne zróżnicowanie struktury zatrudnienia w Polsce, podaje przyczyny tego zróżnicowania; – wyjaśnia wpływ migracji na poziom bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, jak zmieniła się stopa bezrobocia na przestrzeni lat w Polsce; – opisuje wpływ bezrobocia na gospodarkę; – podaje sposoby przeciwdziałania bezrobociu. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje poziom bezrobocia w Polsce i w innych krajach europejskich.
21. Poziom urbanizacji w Polsce i w Europie (2.10)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>urbanizacja, miasto, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i>; – wymienia nazwy największych miast Polski i wskazuje je na mapie; – podaje wartość wskaźnika urbanizacji w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki sprzyjające powstawaniu i rozwojowi miast, podaje przykłady miast, które miały różne czynniki rozwoju; – wymienia województwa o najniższym i najwyższym wskaźniku urbanizacji; – wymienia pozytywne i negatywne skutki życia ludności w wielkim mieście. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rozmieszczenie miast w Polsce; – wyjaśnia proces powstawania aglomeracji monocentrycznej i konurbacji; – wyjaśnia pojęcie <i>suburbanizacja</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje poziom urbanizacji w Polsce i w Europie; – wyjaśnia, na czym polega zrównoważona urbanizacja. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje proces powstawania i rozwoju miast na konkretnym przykładzie.
22. Podsumowanie działu 2	Utrwalenie wiadomości i umiejętności z lekcji 11–21.				

Dział 3. Gospodarka Polski na tle gospodarki Europy

<p>23. Warunki rozwoju polskiego rolnictwa (3.1)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>rolnictwo, użytek rolny, mechanizacja, chemizacja, agroturystyka</i>; – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.</p>	<p>– opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce; – wskazuje na mapie regiony o korzystnych i niekorzystnych warunkach rozwoju rolnictwa.</p>	<p>– przedstawia na przykładach wpływ poszczególnych czynników na rozwój rolnictwa w Polsce; – wymienia korzyści i zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin.</p>	<p>– ocenia uwarunkowania przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce; – porównuje uwarunkowania przyrodnicze i pozaprzyrodnicze Polski z innymi państwami Europy.</p>	<p>– przedstawia korzyści dla polskiego rolnictwa wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej.</p>
<p>24. Uprawy roślin i chów zwierząt w Polsce (3.2)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>użytkowanie ziemi, grunty orne, drób, trzoda chlewna, bydło, pogłowie zwierząt</i>; – wymienia najważniejsze rośliny uprawne oraz zwierzęta, których chów jest prowadzony w Polsce.</p>	<p>– wyjaśnia, od czego zależy rozmieszczenie upraw roślin i chowu zwierząt; – odczytuje z wykresów dane dotyczące wybranych aspektów rolnictwa.</p>	<p>– przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw roślin i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze; – wskazuje na mapie rejony warzywnictwa i sadownictwa w Polsce.</p>	<p>– charakteryzuje wybrane rośliny uprawne, określając ich wymagania klimatyczne i glebowe; – wyjaśnia, na czym polega polityka rolna państwa.</p>	<p>– opisuje wpływ rolnictwa na środowisko przyrodnicze; – podaje przykłady metod uprawy i chowu zwierząt niezagrożające środowisku.</p>
<p>25. Zmiany w strukturze przemysłu Polski (3.3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>przemysł, transformacja gospodarki, restrukturyzacja, prywatyzacja, okręg przemysłowy</i>; – wymienia czynniki rozwoju przemysłu.</p>	<p>– przedstawia podział przemysłu na sekcje; – omawia rolę przemysłu w gospodarce; – wyjaśnia różnicę między gospodarką centralnie planowaną a gospodarką wolnorynkową.</p>	<p>– omawia czynniki, które wpłynęły na zmianę struktury przemysłu w Polsce; – wymienia i wskazuje na mapie okręgi przemysłowe w Polsce.</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski; – analizuje dane statystyczne dotyczące przemysłu; – wymienia i wskazuje na mapie obszary SSE.</p>	<p>– określa poziom rozwoju przemysłu Polski; – opisuje kierunki zmian w przemyśle.</p>
<p>26. Usługi i ich rola w rozwoju gospodarki (3.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie <i>usługi</i>; – podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce.</p>	<p>– wymienia strukturę branżową usług; – wymienia nazwy usług zanikających i rozwijających się.</p>	<p>– omawia rolę usług w gospodarce; – przedstawia zmiany w strukturze branżowej usług w Polsce.</p>	<p>– analizuje zmiany w strukturze zatrudnienia w usługach na przestrzeni lat.</p>	<p>– ocenia znaczenie usług dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego.</p>
<p>27. Rozwój komunikacji w Polsce (3.5)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>transport, łączność, komunikacja, logistyka</i>; – rozróżnia rodzaje transportu; – wskazuje na mapie regiony o najlepszej dostępności komunikacyjnej.</p>	<p>– przedstawia strukturę transportu, łączności; – podaje udział poszczególnych rodzajów transportu w przewozach ładunków i pasażerów.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie transportu, łączności i komunikacji w funkcjonowaniu państwa; – określa znaczenie internetu w komunikacji we współczesnym świecie.</p>	<p>– przedstawia rolę komunikacji we współczesnym świecie; – omawia potrzebę modernizacji komunikacji; – omawia wpływ logistyki na rynek pracy.</p>	<p>– ocenia znaczenie transportu, łączności i komunikacji dla jakości życia i rozwoju gospodarczego; – podaje przykłady rozwiązań w zakresie zrównoważonego rozwoju transportu.</p>
<p>28. Gospodarka morska (3.6)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>port, tania bandera, marina, akwakultura</i>; – wymienia nazwy głównych portów morskich Polski, wskazuje je na mapie; – wymienia surowce mineralne znajdujące się na dnie Morza Bałtyckiego.</p>	<p>– przedstawia podział gospodarki morskiej; – omawia funkcje portów morskich – przeladunek towarów, transport pasażerów, połowy.</p>	<p>– charakteryzuje działy gospodarki morskiej; – opisuje warunki rozwoju turystyki w strefie nadmorskiej.</p>	<p>– omawia zmiany w przemyśle stoczniowym w Polsce; – wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia kraju.</p>	<p>– ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; – podaje przykłady działań na rzecz ochrony wód morskich.</p>

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
29. Walory turystyczne Polski (3.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>dziedzictwo kulturowe, dziedzictwo przyrodnicze, walory turystyczne</i>; – omawia, co wpływa na atrakcyjność turystyczną regionu i kraju; – wyjaśnia, czym jest lista światowego dziedzictwa UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia walory turystyczne Polski; – wskazuje na mapie regiony Polski o dużej atrakcyjności turystycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje atrakcyjność wybranych regionów turystycznych Polski; – analizuje na podstawie danych statystycznych walory turystyczne Polski i innych krajów Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ludzkości położone w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najcenniejsze walory przyrodnicze i kulturowe własnego województwa.
30. Sukcesy Polaków i polskich firm na arenie międzynarodowej (3.8)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia <i>przedsiębiorczość, patriotyzm ekonomiczny</i>; – wymienia nazwiska Polaków, którzy osiągnęli międzynarodowy sukces, np. są laureatami Nagrody Nobla. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, co może mieć wpływ na sukces przedsiębiorstwa; – wymienia nazwy polskich marek rozpoznawalnych na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego; – wymienia przykłady polskich przedsiębiorstw, które osiągnęły sukces na arenie międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kryteria sukcesu wybranych polskich przedsiębiorstw. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia potrzebę wspierania polskiej przedsiębiorczości i gospodarki.
31. Mój wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski (3.9)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>społeczeństwo obywatelskie</i>; – przedstawia cechy, które ma osoba przedsiębiorcza. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej; – wymienia cechy społeczeństwa obywatelskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje na przykładzie wpływ jednostki na gospodarkę państwa; – przedstawia cechy osób przedsiębiorczych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób różne działania obywatelskie wpływają na życie społeczno-gospodarcze państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która odniosła sukces w życiu zawodowym.
32. Podsumowanie działu 3	Utrwalenie wiadomości i umiejętności z lekcji 23–31.				
Dział 4. Relacje między elementami środowiska geograficznego					
33. Zagospodarowanie dorzecza a występowanie powodzi (4.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>stan wody, wezbranie, polder przeciwpowodziowy, teren zalewowy</i>; – wymienia miejsca, gdzie w Polsce najczęściej występują powodzie; – wymienia przyczyny i skutki powodzi; – opisuje, jak zachować się w czasie powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie miejsca zagrożone powodzią; – wymienia tradycyjne metody ochrony przeciwpowodziowej; – podaje przykłady budowli hydrotechnicznych; – wymienia nazwy instytucji informujących o zagrożeniach hydrologicznych i meteorologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wpływ warunków naturalnych i działalności człowieka na powstawanie powodzi; – podaje sposoby zagospodarowania doliny rzecznej mające na celu ograniczenie skutków powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego na Dolnym Śląsku i w Małopolsce występują powodzie; – opisuje skutki powodzi. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej.

34. Warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze a rozwój energetyki (4.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>energetyka, odnawialne źródła energii, nieodnawialne źródła energii</i> ; – podaje podział surowców na odnawialne i nieodnawialne.	– wymienia czynniki lokalizacji elektrowni i elektrociepłowni; – wymienia i wskazuje na mapie obszary o korzystnych warunkach do budowy elektrowni: wiatrowych, słonecznych, wodnych.	– omawia sposób wykorzystania OZE do produkcji energii; – przedstawia wady i zalety elektrowni jądrowych.	– omawia uwarunkowania rozwoju energetyki w wybranych regionach Polski (w województwach pomorskim i łódzkim).	– analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub ją ograniczające.
35. Rozwój dużych miast a strefy podmiejskie (4.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>aglomeracja, metropolia, strefa podmiejska</i> ; – wymienia przyczyny przenoszenia się ludzi i firm z miast na tereny podmiejskie.	– wyjaśnia pojęcie <i>suburbanizacja</i> ; – przedstawia pozytywne i negatywne skutki życia ludności w wielkim mieście; – opisuje warunki życia w strefie podmiejskiej.	– porównuje warunki życia w wielkim mieście i strefie podmiejskiej; – wskazuje na mapie obszary metropolitalne Polski.	– omawia zmiany w strefach podmiejskich Warszawy i Krakowa.	– porównuje obszar metropolitalny Warszawy i Krakowa w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności.
36. Migracje a struktura wieku i zaludnienie na obszarach wiejskich (4.4)	– wyjaśnia pojęcie <i>migracje wewnętrzne</i> ; – podaje kierunki migracji wewnętrznych.	– wymienia przyczyny migracji; – wymienia skutki migracji; – potrafi korzystać z danych statystycznych (np. w roczniku statystycznym GUS).	– opisuje wpływ migracji na strukturę wieku mieszkańców i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na konkretnych przykładach gmin.	– analizuje na mapach tematycznych według gmin dane demograficzne, np. współczynnik salda migracji, zmiany zaludnienia, rozmieszczenie ludności w wieku poprodukcyjnym; – charakteryzuje sytuację demograficzną wybranych gmin na podstawie map i danych statystycznych.	– porównuje sytuację demograficzną swojej gminy z innymi gminami.
37. Przemiany polityczne i gospodarcze po 1989 r. a struktura zatrudnienia (4.5)	– wyjaśnia pojęcia <i>aglomeracja policentryczna (konurbacja), aglomeracja monocentryczna</i> ; – podaje przykłady różnych aglomeracji, wskazuje je na mapie; – wymienia gałęzie przemysłu dominujące w aglomeracji łódzkiej i konurbacji katowickiej.	– wymienia skutki restrukturyzacji przemysłu po 1989 r.; – wskazuje różnice między gospodarką centralnie planowaną a gospodarką wolnorynkową.	– opisuje transformację gospodarki Polski po 1989 r.; – omawia przemiany gospodarcze i strukturę zatrudnienia w aglomeracji łódzkiej i konurbacji katowickiej.	– porównuje strukturę zatrudnienia i przemiany gospodarcze w aglomeracji łódzkiej i konurbacji katowickiej na przestrzeni lat.	– analizuje zmiany w strukturze zatrudnienia i przemiany gospodarcze w swoim regionie; – wymienia miejsca związane z turystyką postindustrialną.
38. Transport a rozwój działalności gospodarczej (4.6)	– wyjaśnia pojęcia: <i>sieć transportowa, węzeł transportowy, centrum logistyczne, łączność</i> .	– wskazuje na mapie Polski największe węzły kolejowe i drogowe; – analizuje mapy sieci transportowej Trójmiasta i obszaru metropolitalnego Wrocławia.	– wyjaśnia, jak transport wpływa na rozwój gospodarki; – wyjaśnia, dlaczego obszar metropolitalny Wrocławia i Trójmiasto są ważnymi węzłami komunikacyjnymi.	– opisuje sieć transportową obszaru metropolitalnego Wrocławia i Trójmiasta.	– opisuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych w Trójmieście.

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
39. Walory przyrodnicze i kulturowe a rozwój turystyki w wybranych regionach (4.7)	– wyjaśnia pojęcia: <i>turysta, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna</i> ; – wymienia województwa o największym natężeniu ruchu turystycznego w Polsce.	– wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Pobrzeża Bałtyku i Małopolski.	– analizuje dane statystyczne i mapy dotyczące wielkości ruchu turystycznego w Polsce; – przedstawia Pobrzeże Bałtyku i Małopolskę jako regiony turystyczne.	– porównuje turystykę Pobrzeża Bałtyku i Małopolski; – charakteryzuje wybrane obiekty z listy światowego dziedzictwa UNESCO.	– ocenia wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach.
40. Podsumowanie działu 4	Utrwalenie wiadomości i umiejętności z lekcji 33–39.				
Dział 5. Własny region i moja mała ojczyzna					
41. Położenie własnego regionu i źródła informacji na jego temat (5.1)	– wyjaśnia pojęcia: <i>region, ojczyzna, mała ojczyzna</i> ; – lokalizuje na mapie Polski własny region; – wyjaśnia, w jakim celu tworzy się regiony.	– wskazuje na mapie topograficznej własnego regionu najważniejsze obiekty geograficzne; – podaje kryteria podziału Polski na regiony; – wymienia źródła wiedzy o regionie.	– wyszukuje w różnych źródłach wiadomości oraz dane statystyczne o regionie, analizuje je i przedstawia.	– opisuje własny region pod względem przyrodniczym, społeczno-gospodarczym i historycznym.	– proponuje własne kryteria podziału Polski na regiony.
42. Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu (5.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>makroregion, obszary chronione, skała</i> ; – wymienia elementy środowiska przyrodniczego.	– podaje sposób opisu środowiska przyrodniczego własnego regionu; – korzysta z map tematycznych przy opisywaniu własnego regionu.	– charakteryzuje elementy środowiska przyrodniczego własnego regionu.	– rozpoznaje skały występujące we własnym regionie.	– przedstawia projekt wycieczki po własnym regionie.
43. Struktura demograficzna własnego regionu (5.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>demografia, dane statystyczne, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty</i> ; – oblicza przyrost naturalny własnego regionu.	– wymienia zagadnienia obejmujące demografię; – podaje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności; – opisuje, jak przygotować strukturę demograficzną własnego regionu.	– analizuje dane demograficzne dotyczące własnego regionu; – podaje sposoby pozyskiwania danych demograficznych.	– na podstawie map tematycznych wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia we własnym regionie.	– porównuje zmiany w przyroście naturalnym i przyroście rzeczywistym ludności własnego regionu.
44. Gospodarka regionu (5.4)	– podaje przykłady wskaźników charakteryzujących gospodarkę własnego regionu; – podaje sposób opisu gospodarki własnego regionu.	– wyszukuje w Banku Danych Lokalnych informacje dotyczące gospodarki własnego regionu; – wyjaśnia pojęcie <i>inflacja</i> .	– analizuje dane statystyczne dotyczące gospodarki własnego regionu.	– porównuje stan gospodarki własnego regionu ze stanem gospodarki w sąsiednich regionach i w całej Polsce.	– proponuje własne propozycje zagadnień gospodarczych, które wyróżniają własny region.

45. Obserwacja zależności między elementami środowiska geograficznego (5.5)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>środowisko geograficzne</i>; – wymienia elementy środowiska geograficznego; – wymienia metody poznawania środowiska geograficznego; – wskazuje interesujące i ważne miejsca w swojej miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje walory turystyczne swojej miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje środowisko geograficzne własnego regionu na podstawie zgromadzonych informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zależności między elementami środowiska geograficznego w swojej miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady zależności między elementami środowiska geograficznego w skali globalnej; – ma świadomość konieczności promowania walorów swojej miejscowości.
46. Prezentowanie walorów własnego regionu i planowanie wycieczki krajoznawczej (5.6)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>krajoznawstwo</i>; – wymienia atrakcje turystyczne własnego regionu; – podaje przykłady sposobów prezentacji walorów przyrodniczych i kulturowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zaplanować wycieczkę krajoznawczą; – wymienia narzędzia przydatne do planowania i realizacji wycieczki. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje walory przyrodnicze i kulturowe własnego regionu i ocenia ich wpływ na rozwój turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> – dobiera odpowiednie mapy w celu uzyskania szukanej informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia w dowolnej formie atrakcyjność regionu jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach.
47. Formy współpracy międzynarodowej (5.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia formy współpracy międzynarodowej; – wyjaśnia pojęcie <i>euroregion</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje formy współpracy międzynarodowej; – podaje przykłady euroregionów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia formy współpracy międzynarodowej w swoim regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa obszary, w których współpraca międzynarodowa mogłaby się rozwijać szerzej. 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje na temat form współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi.
48., 49. Mała ojczyzna i jej atrakcje (5.8)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia <i>mała ojczyzna</i>, <i>atrakcyjność obszaru</i>; – rozpoznaje w terenie charakterystyczne obiekty, decydujące o atrakcyjności własnego regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje specyficzne cechy najbliższego otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa więzi łączące go z miejscem zamieszkania; – wymienia organizacje lokalne działające na rzecz mieszkańców i środowiska społeczno-przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia w dowolnej formie atrakcyjność małej ojczyzny jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia swoje propozycje budowania więzi emocjonalnych z małymi ojczyznami.
50. Zachowanie walorów środowiska geograficznego i mój wpływ na lokalną społeczność (5.9)	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia problemy środowiska geograficznego w swoim regionie; – podaje przykłady działań sprzyjające zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia elementy środowiska w najbliższej okolicy, które powinny być szczególnie chronione. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia walory przyrodnicze i kulturowe własnej małej ojczyzny; – wymienia formy ochrony przyrody występujące we własnym regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stan środowiska przyrodniczego we własnym regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> – projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności.
51. Podsumowanie działu 5	Utrwalenie wiadomości i umiejętności z lekcji 41–50.				